

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ”
(для спеціалістів)**

МАУП

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2009

Підготовлено доцентом кафедри соціальної психології та педагогіки
О. В. Барановською

Затверджено на засіданні кафедри соціальної психології та педагогіки (протокол № 7 від 25.04.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Барановська О. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Методика викладання соціальної педагогіки» (для спеціалістів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 51 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, характеристику основних видів навчальної, навчально-наукової, навчально-аналітичної і практичної самостійної роботи студентів, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У базових документах про вищу освіту в Україні та Національній доктрині розвитку освіти закладено нові підходи до її організації у вищій школі, насамперед принцип особистісно орієнтованого навчання, що сприятиме максимально забезпечити якість навчання, зміцнити впевненість у правильному виборі майбутньої професії, отримати знання, вміння та навички з потрібних навчальних дисциплін.

Перебудова усєї системи освіти, гуманізація навчально-виховного процесу, розширення сфери соціальної педагогіки потребують серйозно вирішувати проблеми особистісно орієнтованого навчання, сприяти процесу соціалізації особистості.

У зв'язку із зазначеними трансформаціями метою вивчення дисципліни “Методика викладання соціальної педагогіки” є забезпечення успішного засвоєння студентами професійних принципів соціального педагога, особливостей його професійного спілкування, ознайомлення з особливостями викладання соціальної педагогіки у вищих навчальних закладах тощо.

Навчальна дисципліна передбачає формування і розвиток уміння застосовувати на практиці загальні та часткові методики викладання соціальної педагогіки.

Навчальний процес, маючи таку мету, здійснюється у різних формах: навчальні заняття (лекції, семінари, самостійна робота), контрольні роботи, написання рефератів, наукових робіт, участь у практичній роботі.

При виконанні студентами певних видів робіт на кафедрі організуються необхідні консультації.

У зв'язку із тим, що у вищих навчальних закладах змінюється система контролю знань (порівняно із загальноосвітньою школою), студенти мають усвідомити необхідність постійної аудиторної та позааудиторної роботи з метою підвищення власного рейтингу.

Впровадження модульної системи організації навчального процесу потребує від слухачів самостійно працювати з інформацією, критично її переробляти, тобто навчити самостійно працювати над обраним курсом.

Для ефективної самостійної роботи студент повинен навчитися:

- знаходити потрібну інформацію, тобто вміти працювати з фондами і каталогами бібліотек, користуватися Інтернетом;

- вміти працювати з науковим текстом: володіти необхідним комплексом інтелектуальних умінь (виділяти головне, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати, конкретизувати, шукати аналогії, доводити та спростовувати);
- критично оцінювати прочитане і робити власні висновки;
- творчо переробляти отриману інформацію;
- проводити дослідницьку і пошукову роботу;
- брати участь в дидактичних і ділових іграх;
- вміти проводити самоатестування та самоконтроль.

Мета курсу — ознайомити студентів з основами соціальної педагогіки та такого важливого розділу педагогіки, як дидактика. Працюючи самостійно за цими методичними рекомендаціями, студент повинен навчитися:

- заучувати певну інформацію;
- шукати інформацію різними способами;
- ефективно працювати з різними джерелами інформації;
- створювати власний інтелектуальний продукт;
- проводити дослідницьку і пошукову роботу;
- брати участь у дидактичних і ділових іграх;
- проводити самоатестування та самоконтроль.

Всі види самостійної роботи студентів є однією з форм звітності і контролю за набуттям знань.

Мета аудиторної самостійної роботи — опрацювати базові і окремі проблемні питання курсу, а також перевірити засвоєння матеріалу лекцій, підручників, посібників.

Підготовка студентів до аудиторних занять повинна сприяти:

- ефективному опрацюванню та засвоєнню різних питань і проблем соціальної педагогіки;
- поглибити здобуті знання;
- сформувавши вміння і навички самостійної роботи з різними видами інформації;
- сформувавши вміння використовувати та вдосконалювати набуті знання;
- навчити брати участь у ділових іграх, “круглих столах”, вести дискусії, діалог;
- формувати соціальну, полікультурну, інформаційну, інтелектуальну, комунікативну компетентності.

Лекція — одна із найпоширеніших форм організації навчального процесу у вищій школі. На жаль, часто студенти вважають її неці-

кавою, “стандартною”. Поняття “конспект лекцій” у студента іноді викликає асоціацію із сізифовою працею: тяжкою і виснажливою. Звичайно, у цьому випадку є два виходи: з боку лектора, зробити лекцію цікавою, користуючись правилами інтерактивного навчання, а з боку студента — навчитися працювати з інформацією, оволодіти основними правилами роботи з нею.

Отже, досягнення добрих результатів залежить від врахування викладачами принципів активного (інтерактивного) навчання, застосування активних форм і методів навчання та залучення студентів до активної продуктивної роботи з інформацією.

Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії усіх учнів. Це взаємонавчання (колективне, групове навчання у співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Педагог — організатор процесу навчання, лідер групи. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

Такі підходи до навчання є не новими в педагогіці та практиці української школи. Частково вони використовувалися ще в перші десятиліття минулого століття. За часів масштабного реформування шкільної освіти у 20-ті роки ХХ ст. набули поширення лабораторно-бригадний і проектний методи, робота в парах змішаного складу, виробничі й трудові екскурсії та практики. Це було передовим словом не лише в радянській, а й у світовій педагогіці.

Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання знаходимо у працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70–80-х років (Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, М. Гузика та ін.), у теорії розвивального навчання. Однак за радянських часів, за умов наві'язування комбінованого уроку, творчість окремих педагогів була скоріше винятком, ніж правилом.

У Західній Європі та США групові форми навчальної діяльності учнів активно розвивалися й удосконалювалися. Наприкінці ХХ ст. інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американської школи, де їх використовують при викладанні різноманітних предметів. Дослідження, проведені в США, штат Меріленд, у 1980-х роках, засвідчують, що інтерактивне навчання робить можливим різ-

ке збільшення відсотка засвоєння матеріалу, бо впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю (дії, практику). Результати цих досліджень відображено у схемі, яка дістала назву "Піраміда навчання".

- Лекція — 5 % засвоєння
- Читання — 10 % засвоєння
- Відео/аудіо матеріали — 20 % засвоєння
- Демонстрація — 30 % засвоєння
- Дискусійні групи — 50 % засвоєння
- Практика через дію — 75 % засвоєння

Навчання інших або негайне застосування отриманих знань — 90 % засвоєння.

Це, звісно, середньостатистичні дані, й у конкретних випадках результати можуть різнитися, але в середньому подібну закономірність може простежити кожен педагог.

В літературі описано результати дослідження, коли викладач, пояснюючи матеріал короткими частинами, блоками, пропонував учням одразу їх обговорювати, а потім продовжував пояснення. За такого навчання засвоєння матеріалу було вдвічі більшим, ніж за монологічного пояснення (професори О. І. Пометун, В. Ф. Паламарчук, доцент В. І. Паламарчук та ін.).

Ще краще, якщо ми можемо щось "зробити" з інформацією, аби мати зворотний зв'язок, тобто дізнатися, чи добре ми її зрозуміли. З цією метою можна: викласти інформацію своїми словами; навести власні приклади; показати аналогічні вияви, подібні ознаки в інших явищах і процесах; знайти зв'язок із іншими процесами або явищами, вже відомими раніше; передбачити певні наслідки; визначити протилежності.

Дослідження, проведене в одному з американських коледжів, де переважає лекційна форма навчання, засвідчило, що студенти були неуважні приблизно 40 % часу. Більше того, коли за перші десять хвилин студенти ще могли запам'ятовувати 70 % інформації, то за останні десять хвилин уроку вони сприймали лише 20 % матеріалу. Тож не дивно, що студенти після прослуховування вступного лекційного курсу з психології знали лише на 8 % більше за контрольну групу, яка не слухала курс взагалі.

Понад 2400 років тому Конфуцій наголошував: *Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію.* Ці про-

сті твердження обґрунтовують необхідність використання активних методів навчання, а застосування набутих знань на практиці — закріплює результат.

Отже, студент, який слухає лекцію, повинен чітко уявити собі, який результат він повинен досягти, а саме:

- з'ясувати головну мету лекції;
- розділяти у конспекті лекції основні її частини;
- виділяти головне у закінчених блоках матеріалу;
- ефективно використовувати порівняння, застосовані чи запропоновані лектором;
- зробити правильний узагальнений висновок, обов'язково записати його та виділити іншим шрифтом (кольором);
- використовувати різні види шрифтів, кольорів у процесі конспектування;
- навчитися деяким постійним скороченням чи стенографічним позначкам, постійно використовуючи їх у конспекті;
- записувати основні опорні фрази, які сприятимуть відтворенню тексту;
- використовувати у записах наочність, короткі узагальнюючі схеми;
- чітко записати загальний висновок з прослуханого матеріалу;
- записати основні бібліографічні джерела, запропоновані лектором.

Форма звітності: рукописний конспект лекційних матеріалів.

Перевірка та оцінювання конспекту відбувається за такими параметрами:

- правильність виділення головного (визначення основних положень лекції);
- логічність викладу інформації в конспекті, а також розвиток кожної окремої думки;
- чи законспектовані основні визначення, "ключові" положення, правильність їх викладу, чи присутня інформація, що деталізує основні положення;
- правильність застосування схем, цифр, фактологічних положень;
- наявність узагальнюючих висновків;
- зрозумілість конспекту у цілому, застосування різних шрифтів, кольорів під час конспектування;

- наявність основних бібліографічних джерел, запропонованих лектором.

Розробкою різних підходів до проблеми семінарських занять займалося чимало науковців. Значний внесок у розвиток проблеми зробив В. Є. Римаренко. Раніше до семінарів вдавалися лише у вищій школі, а нині уже і в середній. У традиційній моделі викладання семінар розглядався як необхідна частина блоку “лекція-семінар”, де він використовувався як жорстка перевірка знань, засвоєних студентами після прослуховування певного циклу лекцій. У моделі трансформованої вищої освіти семінар стає самостійною формою організації навчального процесу. Це пов'язано із самою специфікою соціального і гуманітарного знання, коли необхідне самостійне вивчення інформації, а потім її проблемне обговорення в аудиторії: застосування інтерактивних методів навчання робить цю форму теж інтерактивною, а отже, ефективною і цікавою.

Опитування учнів-старшокласників загальноосвітніх шкіл свідчить про те, що за умови перебудови підходів до застосування цієї форми організації навчального процесу інтерес до неї в учнів значно зріс: від 10 % до 40–50 %. Отже, той факт, що семінари почали використовувати у школі, сприяв зміні усталених підходів до його організації й у вищих навчальних закладах.

Від студента вимагається:

- самостійний пошук необхідних матеріалів;
- підготовка за необхідності рефератів чи доповідей;
- пошук цікавих фактів з теми, наочність;
- підготовка презентацій з певної теми;
- підготовка до дидактичних (ділових) ігор, дискусій, “круглих столів”;
- робота в команді (групова підготовка до зазначених заходів);
- підготовка виставки вивчених джерел інформації (за можливостями).

Крім розгляду найважливіших і складних питань курсу, семінар дає змогу перевірити глибину засвоєння студентами матеріалу лекцій, підручників, інших навчальних посібників, уміння працювати в команді, стан сформованості ключових компетентностей.

Починаючи підготовку до семінарського заняття, студенти повинні, насамперед, уважно ознайомитися з його планом та навчальною програмою, повторити конспект лекцій та визначити шляхи підготовки до теми. Якщо запланована робота у групах (підготовка до

ділової гри чи “круглого столу”), необхідно розподілити роботу між учасниками.

Необхідно також звернутися до конспектів лекцій і підручників, рекомендованої додаткової літератури. До найважливіших і складних питань теми пропонується складати конспекти відповідей. Плідному засвоєнню навчального матеріалу також сприяє конспектування додаткової літератури. Крім підготовки питань заняття, студенти повинні приділити увагу вивченню основних категорій і понять, за необхідності написанню рефератів чи доповідей, пошуку цікавих фактів, унаочненню; проведенню презентацій з певної теми.

Пам’ятка студенту

1. *Завжди намагайся відшукати щось нове з будь-якого питання.*
2. *Користуйся найвеличнішим надбанням людства – книгою.*
3. *Ніколи не бійся спитати, якщо ти чогось не знаєш.*
4. *Завжди май план та короткий конспект своєї відповіді.*
5. *Шукай цікаві факти з питання, використовуй наочність.*
6. *Завжди май власну думку з обговорюваного питання.*
7. *Вчися правильно вести дискусію, доводячи свою думку та не ображаючи опонента.*

Нижче наводяться теми та структура семінарських занять для студентів, самостійна підготовка до яких повинна узагальнити та систематизувати знання, допомогти у підготовці до підсумкового контролю з предмета, заліку та екзамену. Крім того, отримані знання з курсу “Соціальна педагогіка” можуть допомогти при вивченні курсу дидактики та загальної педагогіки.

Теми семінарських занять наводяться з усього курсу, але зважаючи на те, що семінарських годин відводиться лише 3–4, теми для опрацювання можуть вибиратися залежно від потреб та складності засвоєння матеріалу.

Змістовий модуль I. Освіта як система і процес

Заняття 1. Предмет і завдання соціальної педагогіки

1. Предмет соціальної педагогіки як науки.
2. Основні категорії соціальної педагогіки.
3. Завдання соціальної педагогіки.
4. Роль соціальної педагогіки в суспільстві.
5. Соціальна педагогіка і процес формування особистості.

Література: основна [1; 3; 13; 17; 40]

Заняття 2. Процес викладання соціальної педагогіки у вищому навчальному закладі

1. Специфіка викладання соціальної педагогіки на різних рівнях.
2. Диференціація та індивідуалізація навчання, їх роль у сучасній педагогіці.
3. Застосування сучасних технічних засобів навчання у викладанні соціальної педагогіки.

Література: основна [1–3; 10; 12; 14; 17; 20–23; 33; 40];
додаткова [1; 2; 11; 15–16]

Змістовий модуль II. Форми і методи навчання в сучасній вищій школі

Заняття 3. Методи навчання у вищій школі

1. Поняття “методи навчання” в сучасній дидактиці.
2. Основні класифікації методів навчання.
3. Функції методів навчання.
4. Особливості методів навчання у вищій школі.

Література: основна [1; 8–10; 18; 27; 28; 38; 40];
додаткова [16]

Заняття 4. Основні форми організації навчально-виховного процесу у вищій школі

1. Поняття “форми навчання” в сучасній дидактиці.
2. Основні класифікації форм навчання.
3. Основні форми організації навчально-виховного процесу у вищій школі, їх характеристика.
4. Вимоги до проведення занять у вищому навчальному закладі.

Література: основна [1; 9; 24–29; 37; 39; 40];
додаткова [12; 16]

Блок семінарських занять з теми

“Форми організації навчально-виховного процесу у вищій школі”

Студенти повинні розглянути основні форми організації навчально-виховного процесу у вищій школі.

Заняття 5. Лекція як основна форма організації навчально-виховного процесу у вищій школі.

1. Лекція як основна форма організації навчально-виховного процесу у вищій школі.
2. Функції та структура лекційного заняття.

3. Проблема єдності навчальних, виховних і розвивальних завдань у лекційному курсі.
4. Види лекцій, їх організація та характеристика.
5. Завдання, переваги і недоліки лекційного викладу навчального матеріалу.
6. Дидактичні вимоги до побудови лекційного курсу.
7. Організація проблемного викладу навчального матеріалу.

Література: основна [1; 9; 27–29; 37; 39; 40];
додаткова [12; 16; 19]

Заняття 6. Семінар як необхідний елемент лекційно-семінарської системи у вищій школі

1. Семінар як форма організації навчально-виховного процесу у вищій школі.
2. Функції та структура семінарського заняття.
3. Форми проведення семінарів, їх організація.
4. Характеристика видів форм навчальної діяльності студентів на семінарських заняттях.
5. Завдання, переваги і недоліки семінарських занять.
6. Організація нестандартних семінарських занять, їх можливі різновиди (виклад власного бачення студента).

Література: основна [1; 9; 27–29; 37; 39; 40];
додаткова [12; 16]

Заняття 7. Дидактична гра як форма організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі

1. Поняття “гра” і “діяльність” у педагогіці.
2. Основні визначення гри.
3. Основні класифікації ігор.
4. Роль ділової гри у процесі підготовки студентів до трудової діяльності.
5. Моделювання різних ігрових ситуацій, роль такої практики у соціальній педагогіці.
6. Дидактичні вимоги і методика підготовки та проведення різних видів ігор.
7. Дискусії, “круглі столи”, “мізкова атака” як інноваційні ігрові форми у вищому навчальному закладі.

Література: основна [24–26; 29; 37; 39; 40];
додаткова [1; 2]

Заняття 8. Організація самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі

1. Сутність самостійної роботи та її значення у світлі ідей Болонської декларації.
2. Види самостійних робіт.
3. Форми організації та проведення самостійної роботи.
4. Специфіка самостійної роботи з підручником із соціальної педагогіки.
5. Методика організації самостійної роботи із додатковою літературою, довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки.

Література: основна [11; 14; 20; 24–26; 31];
додаткова [1; 2; 18]

Заняття 9. Організація науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі

(можна розділити заняття на дві частини)

1. Роль і значення науково-дослідної роботи у вивченні соціальної педагогіки.
2. Особливості консультативної діяльності викладача при підготовці слухачами наукових рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт.
3. Основні етапи та структура наукової роботи студента.
4. Важливість наукового підходу до формулювання наукового апарату дослідження.
5. Робота з літературою та іншими джерелами інформації у ході підготовки наукової роботи.
6. Експеримент та його роль у проведенні дослідження з соціальної педагогіки.
7. Наукові висновки та форми їх подання у науковій роботі.
8. Проектна робота як колективна наукова робота у вищому навчальному закладі.
9. Олімпіади та наукові конференції із соціальної педагогіки як засоби розвитку творчих здібностей студентів.
10. Методи підготовки наукових доповідей і студентських конференцій.

Література: основна [24–26; 28];
додаткова [8]

Заняття 10. Соціально-педагогічна практика та її організація

1. Види соціально-педагогічної практики.
2. Мета і завдання соціально-педагогічної практики студентів спеціальності “Соціально педагогіка”.
3. Основна характеристика виробничої практики, її значення.
4. Основна характеристика навчальної практики, її особливості.
5. Основна характеристика педагогічної практики, її оцінювання.
6. Основна характеристика науково-дослідної практики, основні вимоги до її проведення.

Література: основна [3; 7; 12–14; 16; 20–22; 30; 35];
додаткова [17; 19]

Заняття 11. Основні системи оцінювання знань студентів вищих навчальних закладів

1. Поняття “оцінювання навчальних досягнень” у педагогіці.
2. Основні системи оцінювання навчальних досягнень у школах України (зміна системи оцінювання, основні характеристики).
3. Основні системи оцінювання навчальних досягнень у зарубіжних середніх та вищих закладах освіти.
4. Рейтингова система оцінювання знань.
5. Критерії і норми оцінювання.

Література: основна [1; 9; 19; 27–28; 39–40];
додаткова [10; 16]

Заняття 12. Особливості контролю знань студентів вищих навчальних закладів

1. Поняття “контроль” у педагогіці, види контролю.
2. Функції контролю знань студентів.
3. Сутність і основні завдання поточної перевірки успішності студентів.
4. Мета тематичної перевірки знань студентів.
5. Підсумкова перевірка знань студентів.
6. Заліки, екзамени, курсові та дипломні роботи як основні форми контролю навчальної роботи студентів.
7. Тест як перевірка знань студентів.

Література: основна [1; 9; 19; 27–28; 39–40];
додаткова [10; 16]

Підготовку доповідей до семінарських занять можна здійснити як індивідуально, так і групою, у вигляді презентації, яку студенти по чергово озвучуватимуть, або ж у формі виконання та презентації проектної роботи, у якій задіяна певна група слухачів.

Пам'ятка студенту

Що потрібно для ефективної підготовки виступу з певної теми?

1. Формулювання мети та завдань виступу.
2. Окреслення основних питань з теми.
3. Пошук необхідної інформації з теми.
4. Критичне осмислення інформації та її висвітлення у певному вигляді.
5. Підготовка наочності з теми (у вигляді схем, малюнків чи презентації).
6. Підбір цікавих конкретних фактів чи супроводу у контексті доповіді.
7. Обґрунтування висновків.
8. Чітке визначення часових меж виступу.

Розглянемо основні етапи підготовки доповіді з певної теми.

1. Формулювання мети та завдань виступу.

Головне — правильно почати доповідь, чітко сформулювавши актуальність питання, довести доцільність його обговорення, окреслити причину та мету виступу. Щоб привернути й утримувати увагу аудиторії, необхідно висловлюватися чітко, логічно, дотримуватися принципів науковості, систематичності, доступності.

2. Окреслення основних питань з теми.

Основна частина доповіді повинна починатися з окреслення головних питань, їх короткої характеристики. Пошук необхідної інформації з теми.

3. Критичне осмислення інформації та її висвітлення у певному вигляді.

Студент повинен чітко окреслити коло пошуку, бажано використовувати різні типи джерел інформації:

- бібліотечний фонд;
- бібліографія (каталоги, картотеки бібліотек);
- довідкова література (словники, довідники, енциклопедії);
- робота у мережі Інтернет.

Студентом вивчаються джерела, викладається суть проблеми, наводяться докази, пояснення, міркування. Слід вміти давати визначення основним категоріям і поняттям до семінарської теми, пояснювати кожен аспект проблеми, підібрати переконливі цифри, факти, цитати. Через критичне ставлення до отриманої інформації, оцінюючи її сучасність, партійність (деякі джерела мають наукове значення, але заідеологізовані), необхідно виробити власне ставлення і до проблеми загалом.

4. Підготовка наочності з теми (у вигляді схем, малюнків чи презентації).

Слід пам'ятати, що доповідь без використання наочного матеріалу буде сухою і нецікавою, а отже, продумати, яким чином це зробити (у контексті доповіді чи слугуватиме її фоном, або ж у вигляді презентації — наочний показ переважатиме у доповіді).

5. Підбір цікавих наочних фактів чи супроводу у контексті доповіді.

Факти повинні бути, але не перевантажувати доповідь, не відволікати від суті.

6. Обґрунтування висновків.

Висновки у кінці доповіді обов'язкові.

Вимоги до їх формулювання:

1. Мають бути лаконічними.
2. Повинні містити коротко актуальність, мету, завдання.
3. Відображати усі основні етапи доповіді.
4. Дати основні визначення (коротко).
5. Окреслити стан дослідженості проблеми у науці.
6. Містити короткий висновок про те, чи розкрита тема і перспективи її дослідження.

Порівняно новою формою є проекти, що можуть бути винесені на семінарське заняття, якщо виконані у контексті його теми.

Студенти визначаються, виконуватиметься проект індивідуально чи групою, обирають тьютора-викладача, який коригуватиме процес роботи. Обговорюється склад журі під час захисту проектів і час заняття, на якому проект презентуватиметься.

Проект — задум, план; розробка плану споруди або механізму; попередній текст будь-якого документа.

Види проектів

Монопредметні — проекти у межах одного навчального предмета.

Міжпредметні — передбачає використання знань з двох або більше навчальних предметів.

Надпредметні — позапредметний проект, який виходить за межі шкільних предметів і має характер дослідження (наприклад, квартира мого майбутнього).

Спираючись на практику роботи, можна виділити деталізовані (конкретні) проекти:

- дослідницький (в основі лежить дослідження певного предмета, явища, процесу);
- творчий (створення художнього твору, написання сценарію видовищного заходу);
- оглядовий (видовищний (інсценізаційний) — реалізація створеного сценарію видовищного заходу, постановка святкового концерту, спектаклю тощо);
- ігровий — учасники проекту виконують певні ролі (звідси ще одна назва — імітаційний) і вчать культури спілкування (звідси ще назва — комунікативний);
- інформаційний (збирання та аналіз інформації про певний об'єкт, явище, процес);
- продуктивний (проведення предметних тижнів, декад, ярмарок, олімпіад, марафонів, виставок);
- практичний (для впровадження в практику).

Важливим аспектом є попередня реклама та пошук партнерів.

Послідовність роботи над проектом

Етапи роботи над проектом	Зміст роботи	Діяльність студента	Діяльність тьютора
1. Підготовка	Визначення теми і мети проекту, його вихідного положення. Визначення робочої групи (коли проект не індивідуальний).	Обговорення теми і мети проекту з тьютором для одержання необхідної організаційної інформації.	Ознайомлює із змістом роботи над проектами і вмотивовує роботу студентів. Допомогає встановити мету проекту. Веде спостереження за роботою.

2. Планування	1) Визначення джерел інформації. 2) Визначення способу збору інформації та її обробки. 3) Визначення форми (способу представлення) проекту. 4) Ознайомлення з критеріями та процедурою оцінювання. 5) Розподіл обов'язків між членами робочої групи.	Формулюють завдання проекту і виробляють план дій. Обґрунтовують критерії успішної діяльності.	Пропонує ідеї виконання проекту. Коригує діяльність студентів.
3. Дослідження	1) Збір і уточнення інформації (опитування, спостереження, експерименти тощо). 2) Обговорення суперечностей проекту. 3) Вибір оптимального варіанта проекту.	Поетапно виконують поставлені завдання.	Спостерігає і коригує діяльність студентів (за проханням).
4. Висновки	На підставі аналізу отриманої інформації робляться висновки.	За результатами проведеної роботи аналізують отриману інформацію. Оформлюють проект.	Коригує діяльність студентів (за проханням).
5. Представлення (захист) проекту. Його оцінювання	Подача звіту про хід виконання проекту з поясненням отриманих результатів (у довільній формі) та аналізом причин успіхів і невдач.	Захищають (презентують) проект (самоаналіз діяльності).	Слухає захист, оцінює якість звіту.

Захист проектів краще за все проводити перед аудиторією та організованою комісією (журі) у формі інтерв'ю, репортажів, відеофільму, конференцій, семінарів тощо. Можна запросити й гостей (викладачів, батьків, представників громадськості).

Зручний і об'єктивний спосіб оцінювання — рейтинговий. Анкета заповнюється у ході захисту самим проектантом, присутніми на захисті учнями, вчителем, членами журі.

Оцінка етапів	Критерії оцінки	Бали
Оцінка роботи	Актуальність теми і рішень, їх складність	5, 10, 20,
	Обсяг розробок і кількість рішень	5, 10, 20
	Практична цінність	5, 10, 20
	Рівень самостійності учасників	5, 10, 20
	Якість оформлення записів, наочності тощо	5, 10, 20
	Оцінка проекту рецензентом	5, 10
Оцінка захисту	Якість доповіді	5, 10, 20
	Глибина розкриття теми	5, 10, 20
	Глибина розкриття предмета	5, 10, 20
	Відповіді на питання журі	5, 10
	Відповіді на питання аудиторії (дискусія)	5, 10

За сумою балів: 180–140 балів – “відмінно”; 139–100 балів – “добре”; 99–65 балів – “задовільно”.

Отже, семінарські заняття у різних формах не тільки допомагають кращому засвоєнню матеріалу лекцій, а й вчать його науковому викладу, самостійній підготовці до обговорення проблем, формують комунікативні, організаційні, інтелектуальні, інформаційні компетентності, дають підготовку до майбутньої роботи над науковою темою.

Практичне заняття — це така форма навчання, за якої окремі теоретичні положення курсу студенти відпрацьовують на практиці, формуючи вміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідних завдань.

Практичні заняття проводяться після прослуховування і опрацювання лекцій та закріплення знань на семінарських заняттях.

Практична робота може проводитися у різних формах — тестування, моделювання, ділової гри, під час якої обговорюється якась проблема та розподіляються ролі.

Формою проведення практичних занять може бути проблемне обговорення обраних питань.

Логіка проблемного обговорення будується як трансформована логіка основних етапів дослідницького пошуку:

- 1) підготовчий етап (накопичення фонду знань і необхідних розумових операцій);
- 2) створення проблемної ситуації, сприйняття і осмислення її студентами;

- 3) висування проблеми і ухвалення її студентами;
- 4) формулювання гіпотези і способів її обґрунтування;
- 5) побудова плану пошуку;
- 6) актуалізація необхідних знань;
- 7) вирішення проблеми (колективне, під керівництвом вчителя; групове або самостійне, індивідуальне);
- 8) перевірка і обговорення результатів.

Для побудови проблемного заняття важливо розрізнити два типи проблем: закриті і відкриті.

Закрита проблема характеризується тим, що є всі дані для її вирішення; студенту необхідно зробити ряд логічних перетворень і дійти нового знання.

Відкрита проблема характеризується тим, що студент не може її вирішити лише на базі наявних знань; йому необхідні нові знання (нові способи дій).

При плануванні проблемного практичного заняття необхідно мати на увазі ряд дидактичних умов, за дотримання яких воно може бути ефективним:

- наявність у студентів певного запасу знань і прийомів розумової діяльності;
- адекватність проблемних завдань змісту, логіці навчального матеріалу і можливостям учнів;
- уміле об'єднання інформаційно-репродуктивного і проблемного шляху засвоєння знань, реалізація різних методів і прийомів, міжпредметних зв'язків;
- гнучке застосування різних організаційних форм роботи: колективної, групової та індивідуальної.

Наприклад, студентами може бути виконана практична робота у вигляді самотестування, метою якого є виявлення тих особистісних якостей у собі, які повинні допомогти у подальшій роботі у соціальній сфері.

Практичне заняття з теми “Чи вмію я працювати з людьми”

1. Оцінювання своїх позитивних та негативних якостей як майбутнього працівника соціальної сфери, керівника персоналом.
2. Обговорення отриманих даних, дискусія.

Література: основна [7; 14; 30; 35];
додаткова [12; 17]

Під час заняття студенти відповідають на запитання тесту; обробляють отримані дані; на їх базі дають характеристику собі і партнерові. Цікавою може бути практика взаємооцінювання (заповни тест за товариша, якого ти добре знаєш і порівняй його результати зі своїми. Чи збігаються у цілому Ваші оцінки?).

Тест “Чи здатні ви стати керівником?”

1. Уявіть, що від завтра Ви керівник групи співробітників, старших за Вас за віком. У Вас викликає сумнів:

- а) що можете виявитися менш обізнаними в суті справи, ніж вони;
- б) що Вас ігноруватимуть і не сприйматимуть Ваші рішення;
- в) що не вдасться виконати роботу на тому рівні, як би хотілося Вам.

2. Якщо Вас спіткає невдача, то:

- а) спробуєте тішитися, нехтуючи нею, вважаючи те, що трапилося, неістотним (“подумаєш, буває і гірше!), і попрямуєте, наприклад, на концерт;
- б) почнете гарячково роздумувати, а чи не можна звалити провину на кого-небудь іншого або, в крайньому випадку, на об’єктивні обставини;
- в) проаналізуєте причини невдачі, оцінюючи, в чому був Ваш власний промах і як виправити справу;
- г) від того, що трапилося, у Вас опустяться руки, Ви впадаєте в депресію.

3. Виявіть найбільш притаманні для Вас поєднання якостей і ознак:

- а) скромний, товариський, поблажливий, вразливий, повільний, слухняний;
- б) привітний, наполегливий, енергійний, меткий, вимогливий, рішучий;
- в) працьовитий, упевнений у собі, стриманий, старанний, логічний.

4. Ви вважаєте, що більшість людей:

- а) люблять працювати добре і старанно;
- б) сумлінно відносяться до роботи тільки тоді, коли їхня праця оплачується належним чином;
- в) трактують роботу як необхідність, не більше.

5. Керівник повинен бути відповідальний за:

- а) підтримку доброго настрою в колективі (тоді і з роботою не буде клопоту);
- б) відмінне і своєчасне виконання завдань (тоді і підлеглі будуть задоволені).

6. Уявіть собі, що Ви є керівником якої-небудь організації і повинні протягом тижня подати вищому керівництву план певних робіт. Ваші дії:

- а) складете проект плану, доповісте про нього начальству і попросите поправити, якщо що не так;
- б) вислухаєте думку підлеглих фахівців, після чого складете план, приймаючи тільки ті з висловлених пропозицій, які узгоджуються з Вашою точкою зору;
- в) доручите скласти проект плану підлеглим і не станете вносити в нього ніяких істотних поправок, пославши для погодження у вищу інстанцію свого заступника або іншого компетентного працівника;
- г) проект плану розробите спільно з фахівцями, після чого доповісте про план керівництву, обґрунтовуючи і обстоюючи його положення.

7. На Ваш погляд, якнайкращих результатів досягає той керівник, який:

- а) пильно наглядає, щоб підлеглі точно виконували свої функції і завдання;
- б) підключає підлеглих до розв'язання спільного завдання, керуючись принципом “довіряй, але перевіряй”;
- в) піклується про роботу, але за сум'яттям справ не забуває і про тих, хто її виконує.

8. Працюючи в якій-небудь колективі, чи вважаєте Ви відповідальність за свою власну роботу рівнозначною Вашій відповідальності за підсумки роботи всього колективу в цілому:

- а) так;
- б) ні.

9. Ваш погляд або вчинок був критично сприйнятий іншими. Ваші дії:

- а) не піддаючися миттєвій захисній реакції, не будете поспішати із запереченнями, а зумієте тверезо зважити всі “за і проти”;
- б) не спасуєте, а постараетесь довести правильність свого переконання;

- в) через запальний характер не зумієте приховати свою досаду і, можливо, образитися і розгніваєтеся;
- г) промовчите, але погляду свого не зміните і чинитимете як і раніше.

10. Краще вирішує виховне завдання і дає найбільший успіх:

- а) преміювання;
- б) покарання.

11. Ви хотіли б:

- а) щоб інші сприймали Вас як доброго друга;
- б) щоб ні у кого не виникло сумнівів щодо Вашої чесності і рішучості надати допомогу в потрібний момент;
- в) викликати у оточення захоплення Вашими якостями і досягненнями.

12. Ви ухвалюєте самостійні рішення:

- а) так;
- б) ні.

13. Якщо Ви повинні ухвалити важливе рішення чи дати висновок з того або іншого відповідального питання, то:

- а) прагнете зробити це невідкладно і, зробивши, не повертаєтеся знову і знову до цієї справи;
- б) робите це швидко, але потім довго мучитеся сумнівами: “а не краще було б от так або так...”;
- в) прагнете не робити ніяких кроків якомога довше.

Ключ до опитувальника:

- 1) а-0, б-2, в-4; 8) а-6, б-0;
- 2) а-2, б-0, в-6, г-0; 9) а-2, б-6, в-4;
- 3) а-0, б-3, в-2; 10) а-3, б-0;
- 4) а-6, б-2, в-0; 11) а-3, б-5, в-0;
- 5) а-3, б-5; 12) а-3, б-0;
- 6) а-3, б-0, в-1, г-6; 13) а-6, б-3, в-0.
- 7) а-2, б-6, в-4;

Більше 40 очок. Ви можете стати хорошим керівником з сучасним стилем поведінки, вірите в людей, в їхні знання і добрі якості. Ви-могливі до себе і своїх колег. Не станете терпіти в своєму колективі нероб і бракоробів, не прагнутимете здобути дешевий авторитет. Для добросовісних співробітників будете не тільки начальником, а й добрим товаришем, який у важких ситуаціях підтримає словом і справою.

Від 10 до 40 очок. Ви могли б керувати певними об'єктами і роботами, але чимало доведеться долати труднощів (залежно від кількості набраних очок за нашою шкалою). Прагнули б стати для своїх підлеглих опікуном, але іноді могли б зігнати на них свій поганий настрій і гнів; надавали б їм допомогу і давали поради, навіть якщо в них немає необхідності.

Менше 10 очок. Скажемо відверто: у Вас мало шансів стати успішним керівником, слід переглянути свої погляди і відмовитися від укорінених звичок, насамперед потрібно буде знайти віру в людей і в самого себе.

Оцінювання практичної роботи здійснюється залежно від форми її проведення: захист необхідних розрахунків; результати тестування; активна участь у грі; правильність відповідей на запитання; ступінь ерудиції під час відповідей; сформованість відповідних умінь у розв'язанні проблемних завдань.

ПОЗААУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Поааудиторна самостійна робота сприяє формуванню у студентів різних компетентностей: інформаційної, інтелектуальної, комунікативної, соціальної, полікультурної тощо. Така форма роботи формує їх самостійність, збільшує творчі можливості, здібності, дає змогу розвивати креативність мислення. Самостійна робота оцінюється з урахуванням різних критеріїв, зокрема самостійність пошуку; креативність; критичність; творчі надбання.

Види самостійних робіт студентів:

- реферати;
- контрольні роботи;
- курсові роботи;
- наукові роботи у рамках МАН, конкурсні роботи;
- дипломні роботи;
- магістерські роботи.

Контрольна робота (виконується відповідно до програми курсу). Її мета – закріпити отримані уміння та навички у результаті опрацювання лекційних матеріалів, а також здобутих під час роботи на семінарських і практичних заняттях. Обсяг контрольної роботи становить приблизно 10–20 сторінок. У ній розкриваються питання з основних розділів курсу, наведених у методичних вказівках.

Контрольна робота виконується на підшитих листах формату А4 (210x297 мм). На титульному листі наводиться її назва, дисципліна, курс, шифр групи, повністю прізвище, ім'я і по батькові. На другій сторінці вказується тема завдання, вона розбивається на окремі пункти.

У тексті контрольної роботи кожен пункт має бути розкритий повно, однак стисло, лаконічно. Бажано вдаватися до наочності (схеми, графіки). У кінці обов'язковий висновок, список використаної літератури (оформлений відповідно до додатку 3), ставиться дата і особистий підпис виконавця. Для позначок рецензента залишаються поля.

Здають контрольну роботу за модулем, кожна з них орієнтована на певний рівень знань.

Критерії, за якими роботу не буде зараховано:

- коли у роботі немає 60 % правильних відповідей;
- робота здана несвоєчасно;
- робота виконана неакуратно.

Незарахована контрольна робота повертається студенту на доопрацювання, він повинен врахувати зауваження викладача і здати обидва варіанти роботи у визначений термін.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Соціальна педагогіка як наука.
2. Виникнення і становлення соціально-педагогічної практики.
3. Сучасні проблеми соціального виховання.
4. Сімейне виховання в сучасній українській родині.
5. Роль народної творчості та народних звичаїв у сучасному сімейному вихованні.
6. Релігійні свята і народне виховання.
7. Роль студентської наукової творчості у формуванні активної життєвої позиції.
8. Значення самостійної роботи у світлі ідей Болонської декларації.
9. Основні підходи до наукової роботи студентів.
10. Інноваційні методи навчання, їх різновиди у вищому навчальному закладі.
11. Інноваційні форми навчання, їх різновиди у вищому навчальному закладі.
12. Проблемний виклад навчального матеріалу у лекційному курсі.

13. Інноваційні різновиди семінарських занять.
14. Проекти як універсальна форма самостійної діяльності студентів.
15. Види дидактичних ігор, їх роль у навчальному процесі.
16. Організація та проведення ділових ігор.
17. Дискусія як ефективний метод навчання.
18. Системи оцінювання навчальних досягнень у школі, причини їх зміни на сучасному етапі.
19. Системи оцінювання навчальних досягнень у зарубіжних навчальних закладах.
20. Види оцінювання навчальних досягнень студентів у сучасних вищих навчальних закладах.
21. Рейтингова система оцінювання у вищих навчальних закладах.
22. Тест як ефективна перевірка знань студентів.
23. Створення і впровадження соціальної реклами в українському суспільстві.
24. Основні відмінності традиційного та особистісно орієнтованого навчання у вищій школі.
25. Принцип гуманізації як провідний у сучасному навчанні.
26. Диференційований підхід як основа сучасного навчання у вищому навчальному закладі.
27. Інформатизація освіти: шляхи і перспективи.
28. Професійний портрет соціального педагога.
29. Проблема соціалізації студентів у вищому навчальному закладі.
30. Перспективи соціальної педагогіки як науки.

Література [див с. 45–49]

Реферат — одна з форм організації навчально-дослідницької діяльності студента.

Іншими формами цієї діяльності є курсова, дипломна, магістерська роботи. Їх призначення — розвиток пізнавальної самостійності студента, умінь самому набувати, поглиблювати, творчо переробляти і осмислювати професійно значущі знання. Крім того, це ще і *форми контролю* рівня професійної підготовки студентів, тому такі роботи виконуються з дотриманням єдиних вимог і правил *у позанавчальний час* і в терміни, встановлені викладачем, — для рефератів, навчальними планами — для курсових і дипломних робіт. На написання реферату не менше 8–10 сторінок відводиться не менше місяця, курсової не менше 20 — 5 місяців, дипломної роботи не менше 50 сторінок — не менше 7 місяців від дня затвердження теми.

Тематика робіт визначається за принципом висхідної складності: реферати пишуться з однієї навчальної дисципліни, курсові — як мінімум за двох, дипломні — більше двох. Останні є інтегративними роботами, в яких об'єднані теорія і практика комплексного наукового вирішення досліджуваної проблеми.

Реферування використовується при підготовці до практичних і семінарських занять, до заліків і іспитів, а також у вигляді контрольної роботи студента, який з певних причин відстає в засвоєнні навчальної дисципліни.

Курсова і дипломна роботи — самостійні форми атестації студента. Обидві проходять стадії захисту.

Всі три форми навчально-дослідницьких робіт здійснюються під керівництвом наукового керівника з числа професорсько-викладацького складу кафедр.

Реферати створюються в єдиному примірнику і після перевірки повертаються виконавцеві; курсова — у двох (один з них залишається як документ на кафедрі і зберігається до закінчення навчання автора); дипломні у трьох примірниках (один зберігається у виконавця, другий — у наукового керівника, третій — на кафедрі як документ). Дипломна робота залишається там протягом 10 років після закінчення студентом вузу або коледжу.

Навчання у вузі організовується за допомогою аудиторних занять (лекцій, семінарських і практичних, заліків і іспитів), практики, а також самостійної роботи студентів, які виконують реферативні роботи. Вони є навчально-дослідницькими формами, заснованими на індивідуальній самостійній і особистісно орієнтованій діяльності студентів.

Реферат — це письмова робота, де стисло викладено дослідження якої-небудь проблеми на основі вивчення і переробки теоретичного або емпіричного матеріалу.

Реферування призначене для освоєння прийомів, методів і засобів роботи з джерелами пізнання конкретної навчальної дисципліни. У рефераті не переказується зміст джерел, що вивчаються, а здійснюється їх аналіз, узагальнення, переструктурування, систематизація тощо.

Реферативна робота може виконуватися як на теоретичному матеріалі, так і на основі вивчення досвіду практичної діяльності. Іноді для її написання буває досить вивчити і глибоко проаналізувати одне

теоретичне джерело або описати досвід успішного застосування якого-небудь методу навчання конкретним вчителем.

В цілому послідовне і якісне виконання реферату як форми навчально-дослідницької діяльності студента забезпечить формування методологічної, психологічної, педагогічної, організаційної і дослідницької культури як основи *професійної компетентності*.

Структура реферату:

- вступ
- основна частина
- висновки
- список літератури
- додатки

Вступ — це модель дослідження. Тут подається весь науковий апарат, яким керується дослідник, виконуючи пошукову роботу. На його основі науковий керівник аналізує якість виконання реферату чи іншої наукової роботи і оцінює, наскільки глибоко усвідомлена і розкрита актуальність теми, чи досягнута поставлена мета, чи правильно підібрані методи дослідження, чи грамотно вони використані.

У вступі висловлюється актуальність дослідження, робиться опис наукового апарату залежно від типу роботи, вказуються мета реферування і методи дослідження.

Обсяг вступу — приблизно 1/10 від усієї роботи (змістової частини реферату, курсової або дипломної).

Пам'ятка студенту: як написати вступ до реферату

1. *Визначте вид роботи, його основну мету.*
2. *Сформулюйте актуальність обраної теми.*
3. *Визначте мету реферування.*
4. *Правильно оберіть методи дослідження.*

Основна частина — це умовна назва описання всього дослідження.

Вона будується на основі спроектованого наукового апарату. Тут все повинно бути підпорядковано досягненню поставленої мети з перетворення предмета дослідження вибраними вами методами. Все, що було спроектовано і описано у вступі, в цій частині починає “працювати”.

Для написання основної частини складається план тексту як перелік основних положень, які належить розкрити. План — це назви

опорних параграфів. Їх кількість залежить від обсягу матеріалу, характеру тексту, особливостей навчальної дисципліни, в рамках якої виконується робота. Необхідно досягти відповідності їх між собою за обсягом і ступенем складності змісту. Назви (заголовки) параграфів не можуть збігатися ні один з одним, ні з темою, вони повинні бути змістовними, відображати ідеї, що розкриваються в них. Їх призначення — зосереджувати увагу на конкретній ідеї, конкретному матеріалі.

Побудова основної частини реферату залежить від його обсягу, специфіки змісту і поставленої мети. Найчастіше реферат не має глав, а тільки параграфи. Іноді взагалі ніякого ділення на частини немає, він виконується як цілісна робота, але з внутрішньою логікою викладу змісту. У виділених у рефераті параграфах немає спільного заголовку, таким для них стає тема реферату, зафіксована на титульному листі.

Пам'ятка студенту: як написати основну частину реферату

1. *Напишіть основний зміст роботи: дайте назви параграфам відповідно до типу роботи.*
2. *Визначте джерела інформації та способи їх пошуку.*
3. *Опрацюйте джерела і зробіть виписки, закладки у книжці, тези.*
4. *Дайте визначення основним поняттям.*
5. *Зробіть критичний аналіз вивченої літератури з посиланнями на список літератури.*
6. *Виконайте практичну частину дослідження та опишіть її.*
7. *Використовуйте графіки, схеми, таблиці.*
8. *Застосовуйте наукову мову.*

Кожне дослідження має *висновки* — епілог роботи, її завершальну частину. Його завдання — показати, що мета, поставлена в дослідженні, досягнута, а гіпотеза доведена.

Існують різні види висновків:

- резюме;
- висновки;
- висновок.

Резюме — це коротке описання виконаної роботи. Найчастіше використовується при реферуванні.

Висновки — нові думки, а точніше, висновки, зроблені на теоретичному або емпіричному матеріалі.

Висновок — це комплексна форма завершення дослідження, що включає і резюме, і висновки.

Крім того, висновки мають містити оцінку теоретичної і практичної значущості роботи.

Вибір виду висновку залежить від таких аспектів, як:

- складність роботи: для реферату буває досить резюме, для курсової — висновків, а для дипломної — висновку;
- характер змісту роботи, тобто від того, які методи роботи було застосовано; чим складніші методи, тим доцільніше вибір висновків і навіть висновку;
- володіння автором технологією виконання цих видів завершення свого дослідження.

Пам'ятка студенту: висновки чи резюме до реферату повинен містити

- 1) Твердження про досягнення мети дослідження з короткими підтвердженнями.
- 2) Резюме як найкоротший огляд виконаної роботи.
- 3) Нові положення (ідеї, думки, оцінки), одержані в результаті дослідження.
- 4) Встановлення практичної значущості виконаного.

За стилем написання резюме чи висновки повинні бути лаконічними, чіткими, логічними, доказовими, переконливими. Треба пам'ятати, що до них, як і до вступу, найбільше уваги приділяють перевіряючі.

Його обсяг визначається характером роботи, але у середньому — не більше 1/10 частини всього тексту.

Списком літератури завершується дослідження. Нерідко його називають бібліографією, але це некоректно.

Він розташований за висновками і оформлюється з нової сторінки.

Кількість найменувань літератури, внесеної в список, залежить від форми дослідницької роботи. Норматив для реферату — не менше 5 найменувань, для курсової — не менше 10, для дипломної — не менше 25 найменувань.

Література, що вноситься в список, — це опубліковані теоретичні джерела, нормативно-правові документи, а також архівні матеріали.

Згадується не тільки цитована література, але і прочитана, така, що безпосередньо стосується досліджуваної теми. Всі вказані в тексті автори і їх роботи повинні бути внесені до списку, зрозуміло, і процитовані праці.

У список літератури також слід внести роботи, присвячені дослідженню теми педагогами вашого ВНЗ, психологами, соціологами, істориками, філософами і іншими фахівцями.

Список складається *в алфавітному порядку* (за першою літерою прізвища автора, найменування документа або колективної праці), кожній позиції привласнюється порядковий номер, на нього і робляться посилання в тексті роботи при цитуванні.

Література, що вноситься в список, джерела певним чином оформлюються. Окрім імені автора і назви роботи указуються місце видання, найменування видавництва або організації, що видала роботу, рік видання, кількість сторінок.

Пам'ятка студенту: як скласти список літератури

- 1. Протягом роботи над темою робіть бібліографічний опис джерел, з якими Ви працюєте.*
- 2. У список внесіть не тільки цитовану літературу, а й прочитану, що стосується досліджуваної теми.*
- 3. Всі вказані і процитовані в тексті автори і їх роботи повинні бути внесені до списку.*
- 4. Література оформлюється обов'язково в алфавітному порядку.*
- 5. Прослідкуйте за правильністю бібліографічного опису джерел.*
- 6. Зробіть посилання у роботі на список літератури.*

Додатки

Додаток — це матеріал, що уточнює, ілюструє, підтверджує окремі положення дослідження і що не увійшов до тексту основної частини.

Він має доповнююче значення. Додаток, як правило, використовується в дипломних роботах і рідко в рефератах і курсових, його склад визначається задумом дослідника.

Види додатків різноманітні:

- копії планів і програм;
- фотографії;
- тексти і опитувальники;
- зразки дитячих малюнків і творів;
- приклади уроків;
- звіти;

- рапорти;
- документи або виписки з них;
- статuti;
- положення тощо.

Як правило, додатки робляться тільки у тому випадку, коли їх буває не менше двох і на які існують посилання в основному тексті. Зв'язок цих частин роботи обов'язковий.

Кожному додатку привласнено свій номер, він поміщається в кінці роботи з продовженням загальної нумерації сторінок.

Кожен додаток оформляється окремо.

У додаток не виносяться статистичні таблиці, діаграми експериментів; вони входять безпосередньо в текст.

Матеріал додатку не враховується в обсязі роботи.

В цілому вони не повинні перевищувати 1/3 всього тексту роботи.

Запропоновані теми рефератів студент може вибирати як їх наведено чи адаптувати до обраного виду роботи. Якщо це реферат, тему можна звузити, розглянувши певний її аспект. І навпаки, деякі із запропонованих тем можна обирати для наукової роботи.

Крім того, теми ґрунтовних наукових робіт повинні давати можливість дослідження на практиці.

Орієнтовні теми рефератів

1. Предмет, завдання і значення соціальної педагогіки як науки.
2. Місце і роль дисципліни “соціальна педагогіка” в системі вищої школи.
3. Професійний статус викладача соціальної педагогіки.
4. Методичні вимоги до розробки навчальних програм і навчальних планів із соціальної педагогіки.
5. Поняття методів навчання, їх класифікації у вищому навчальному закладі.
6. Роль словесних методів навчання у ході викладання соціальної педагогіки, інтерактивні словесні методи навчання.
7. Роль наочних методів навчання у процесі викладання соціальної педагогіки.
8. Роль практичних методів навчання у ході викладання соціальної педагогіки, їх інноваційні різновиди.
9. Застосування технічних засобів і комп'ютерної техніки у викладанні соціальної педагогіки.

10. Основні форми навчання, їх характеристика.
11. Характеристика форм організації навчально-виховного процесу.
12. Основні форми організації навчальної діяльності студентів на занятті.
13. Основні вимоги до проведення занять у вищому навчальному закладі.
14. Поняття “методи навчання”, їх основні функції.
15. Прийом навчання як складова методу та самостійна дидактична категорія.
16. Основні класифікації методів навчання, їх характеристика.
17. Самостійна робота студентів: складання планів-конспектів лекцій, семінарських, практичних і лабораторних занять, організація і проведення конференцій, наукових семінарів.
18. Основи підготовки до проведення занять.
19. Лекція як провідна форма організації навчання.
20. Функції та структура лекцій.
21. Проблема єдності навчальних і виховних завдань у лекційному курсі.
22. Види лекцій, їх організація та характеристика.
23. Дидактичні вимоги до побудови лекційного курсу.
24. Проблемний виклад навчального матеріалу у лекційному курсі.
25. Семінарські заняття, їх зв'язок із лекційним курсом.
26. Функції, види та організація семінарських занять.
27. Інноваційні різновиди семінарських занять.
28. Дидактичні вимоги до підготовки і проведення семінарів.
29. Особливості опитування студентів під час семінарських занять.
30. Дискусія як ефективний метод навчання у вищому навчальному закладі.
31. Обговорення проблемних питань як форма проведення семінарського заняття.
32. Проекти як універсальна форма самостійної діяльності студентів.
33. Організація практичних занять, їх основні види.
34. Місце і роль практичних занять у навчальному процесі.
35. Шляхи оптимізації та інтенсифікації навчальних занять.
36. Види дидактичних ігор, їх роль у навчальному процесі.
37. Організація та проведення ділових ігор.
38. Самостійна робота студентів та її організація.

39. Наукові основи організації самостійної роботи із додатковою літературою (словниками, довідниками, науково-педагогічною літературою тощо).
40. Олімпіади та наукові конференції із соціальної педагогіки як засоби розвитку творчих здібностей студентів.
41. Види соціально-педагогічної практики: виробнича, навчальна, педагогічна та науково-дослідна, їх особливості.
42. Категорії “контроль” та “оцінювання навчальних досягнень”, їх основні характеристики.
43. Поняття “оцінювання навчальних досягнень” у педагогіці.
44. Системи оцінювання навчальних досягнень у школі, причини їх зміни на сучасному етапі.
45. Системи оцінювання навчальних досягнень у зарубіжних навчальних закладах.
46. Види оцінювання навчальних досягнень студентів у сучасних вищих навчальних закладах.
47. Критерії і норми оцінювання.
48. Рейтингова система оцінювання знань у вищих навчальних закладах.
49. Основні принципи та види контролю навчальної роботи.
50. Сутність і основні завдання міжсесійного і підсумкового контролю.
51. Сутність і основні завдання поточної перевірки успішності студентів.
52. Заліки, екзамени, курсові та дипломні роботи як основні форми контролю навчальної роботи студентів.
53. Тест як перевірка знань студентів.
54. Форми і методи організації контролю знань, шляхи їх удосконалення.
55. Основні тенденції розвитку системи освіти у світі та в Україні, їх порівняльний аналіз.

Література [див с. 45–49]

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання за змістовим модулем І.

Дайте визначення:

1. Соціалізація особистості — це...
2. Соціальна адаптація — це ...

3. Соціальне виховання — це ...
4. Соціальна профілактика — це ...
5. Соціальна реабілітація — це ...
6. Соціальне обслуговування — це ...
7. Диференціація навчання — це ...
8. Індивідуалізація навчання — це ...

Завдання за змістовим модулем II.

Дайте визначення:

1. Методи навчання — це ...
2. Форми навчання — це ...
3. Лекція — це ...
4. Семінар — це ...
5. Практичне заняття — це ...
6. Дидактична гра — це ...
7. Диспут — це ...
8. Самостійна робота — це ...
9. Науково-дослідна робота — це ...
10. Соціально-педагогічна практика — це ...
11. Контроль — це ...
12. Оцінювання — це ...

Дайте рецензію на статтю (див. додаток 1)

Рецензія повинна враховувати такі аспекти:

1. Яку тему досліджує автор.
2. Чи розкрита тема у статті.
3. Чи є правильною логіка викладу матеріалу.
4. Чи містить стаття науковий теоретичний доробок автора.
5. Чи наводяться автором відомості про експериментальне дослідження проблеми.
6. Чим стаття буде корисна і цікава читачеві.
7. Що в статті привертає увагу, є цінним.
8. Що допоможе читачеві у підвищенні його кваліфікації.
9. Чи є посилання на літературу.
10. Переваги роботи.
11. Ваші зауваження та рекомендації.

Виділіть головне у тексті (Додаток 2)

Прочитайте текст. Дайте йому назву чи кілька можливих назв.

Зробіть узагальнення (Додаток 3)

Зробіть бібліографічне описання за встановленими правилами.
(джерела обираються самостійно відповідно до наведених вимог)

1. Книжки за автором.
2. Книжки за назвою.
3. Журнальні статті.
4. Газетні статті.
5. Статті з наукового збірника.
6. Дисертації.
7. Автореферати дисертації.

Правила бібліографічного описання джерел візьміть у бібліотечі.

Напишіть короткий твір на тему: “Яким я бачу майбутнє соціальної педагогіки”.

Уроки самопізнання:

1. Який у мене стан здоров'я? Як я фізично вдосконалююсь?
2. Який у мене темперамент?
3. Особливості власного мислення.
4. Чи завжди я уважний?
5. Який вид пам'яті у мене краще розвинений?
6. Чи вмію я правильно формулювати свої думки?
7. Яке місце в моєму інтелектуальному житті посідає читання?
8. Які мої навчальні інтереси?
9. Яка працездатність?
10. Яке моє місце серед людей?
11. Чи вмію я себе контролювати, розмірковувати над своєю діяльністю, почуттями, думками?

(див.: Паламарчук В. Ф., Орлов С. І. *НОТ школьника — путь к творчеству.* — К., 1988).

КОНТРОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Ефективність виконання студентами завдань із самостійної роботи контролюється:

- під час лекцій — контроль знань та вмінь, засвоєних у розрізі інших курсів;
- під час проведення практичних і семінарських занять — перевірка рівня підготовленості до виконання конкретної роботи здійснюється з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах.

Оцінювання рефератів та контрольних робіт здійснюється за системою, введеною у певному навчальному закладі.

Реферати захищаються студентом у формі публічного виступу і презентації. Критерії їх оцінювання наведені у додатку 4.

Пам'ятка до захисту реферату у додатку 5 на с. 50.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алексюк А. М.* Педагогіка вищої освіти в Україні: історія, теорія: Підручник. — К.: Либідь, 1998. — 560 с.
2. *Безпалько В. П.* Слагаемые педагогической технологии. — М.: Педагогика, 1989.
3. *Безпалько О. В.* Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2003. — 134 с.
4. *Бондар С. П.* Компетентність особистості — інтегрований компонент навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. — 2003. — № 2. — С.8–9.
5. *Бордовская Н. В., Реан А. А.* Педагогика: Учеб. для вузов. — СПб.: Питер, 2001. — 304 с.
6. *Василькова Ю. В., Василькова Т. А.* Социальная педагогика. Курс лекций: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и колледжей. — М.: Академия, 1999. — 440 с.
7. *Василькова Ю. В.* Методика и опыт работы социального педагога. — М., 2001. — 157 с.
8. *Ващенко Г.* Загальні методи навчання: Підруч. для педагогів. — К.: Укр. вид. спілка, 1997. — 441 с.
9. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний словник. — К.: Либідь, 1997.
10. *Гуманізація* процесу навчання в школі: Навч. посіб./ За ред. С. П. Бондар. — К.: Стилос, 2001. — 256 с.
11. *Життєва* компетентність особистості / Наук.-метод. посіб. / За ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова та ін. — К.: Богдан, 2003. — 520 с.
12. *Карпенко О. Г.* Деякі аспекти активізації процесу професійної підготовки соціальних працівників // Соц. робота в Україні: теорія і практика. — 2005. — № 4. — С. 29–37.
13. *Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р.* Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навч. посіб. — К., 1997. — 392 с.

14. *Ковчина І. М.* Підготовка соціального педагога до професійної діяльності // Соц. робота в Україні: теорія і практика. — 2004. — № 2. — С. 25–39.
15. *Компетентнісний* підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / За заг. ред. О. В. Овчарук. — К.: “К.І.С.”, 2004. — 112 с.
16. *Краснова Н. П., Марченко Л. П.* Методика роботи соціального педагога. — Луганськ, 2001. — 112 с.
17. *Лавриченко Н. М.* Педагогіка соціалізації: європейські обриси. — К.: ВіРА ІНСАЙТ, 2000.
18. *Лернер И. Я.* Процесс обучения и его закономерности. — М.: Знание, 1980. — 96 с.
19. *Локишина О. І.* Контроль та оцінка успішності учнів у школах Західної Європи. — К., 2002. — 52 с.
20. *Міщук Л. І.* Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти. — Запоріжжя: Промінь, 1997. — 370 с.
21. *Мустаева Ф. А.* Основы социальной педагогики: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Акад. проект, 2001. — 416 с.
22. *Нагавкина Л. С.* и др. Социальный педагог: введение в должность. — СПб., 2000. — 267 с.
23. *Основы педагогического мастерства* / Под ред. И. А. Зязюна. — М.: Просвещение, 1989. — 302 с.
24. *Паламарчук В. Ф.* Першооснови педагогічної інноватики: У 2 т. — К.: Знання, 2007.
25. *Паламарчук В. Ф.* Школа учит мыслить. — 2-е изд. — М.: Просвещение, 1987.
26. *Паламарчук В. Ф.* Як виростити інтелектуала. — Тернопіль: Богдан, 2000. — 152 с.
27. *Педагогическая энциклопедия*: В 4 т. — М., 1966.
28. *Подласый И. П.* Педагогика. — М.: Просвещение, 1996. — 432 с.
29. *Пометун О. І., Пироженко Л. В.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. — К, 2004. — 192 с.
30. *Попова Л.* Исследование проблем формирования имиджа социального педагога // Соц. педагогика. — 2003. — № 3. — С. 105–108.
31. *Сейко Н. А.* Соціальна педагогіка: Метод. посіб. — Житомир, 2002. — 260 с.

32. *Селевко Г., Селевко А.* Технологии социально-педагогической работы // Соц. педагогика. — 2003. — № 1, 2.
33. *Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / О. В. Безпалько та ін. (укл.); А. Й. Капська та ін. (ред).* — К., 2000. — 260 с.
34. *Соціологічний словник.* — К., 2001.
35. *Соціальний педагог: проблеми подготовки и профессионального становления / Л. И. Воронова, Л. И. Родина и др.* — Самара, 2001. — 164 с.
36. *Соціальна педагогіка: Навч. посіб. / А. Й. Капська, Л. І. Міщик та ін.* — К., 2000. — 264 с.
37. *Форми навчання в школі / За ред. Ю. І. Мальваного.* — К.: Освіта, 1992. — 160 с.
38. *Функції і структура методів навчання / За ред. В. О. Онищука.* — К.: Рад. школа, 1979. — 159 с.
39. *Хуторской А. В.* Современная дидактика. — СПб.: Питер, 2001. — 544 с.
40. *Щербань П. М.* Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. — К.: Вища шк., 2002. — 215 с.

Додаткова

1. *Ахмерова Н. М.* Личностно-деятельностный подход к контекстному обучению социального педагога // Педагогика. — 2003. — № 5. — С. 55–60.
2. *Бондаревская Е. В.* Теория и практика личностно-ориентированного образования. — Ростов н/Д., 2000.
3. *Борисов П. П.* Компетентносно-деятельностный подход и модернизация содержания общего образования // Стандарты и мониторинг в образовании. — 2003. — № 1.
4. *Гальчинський А., Гаєць В., Кінах А., Семиноженко В.* Інноваційна стратегія українських реформ. — К.: Знання України, 2004.
5. *Зимняя.* Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования // Высш. образование сегодня. — 2003. — № 5. — С.34–42.
6. *Єрмаков І. Г.* Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття / Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Наук. метод. зб. — К.: Контекст, 2000. — С. 18–19.
7. *Єрмаков І. Г.* Компетентнісний потенціал освіти: проектні засади // Перспективні педагогічні технології в системі неперервної

- освіти: Матеріали Всеукр. наук.-пошук. конф.: У 2 ч. / За ред. І. Г. Єрмолаєва, С. В. Рудаковської: Ч. І. — К., 2005. — 612 с.
8. *Краткий психологический словарь* / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — М.: Политиздат, 1985. — 431 с.
 9. *Кремень В. Г., Табачник Д. В., Ткаченко В. М.* Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду) . — К.: ARC-UKRAINE, 1996. — 793 с.
 10. *Критерії* оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Директор школи. — К., 2000. — № 39–40.
 11. *Постовий В. Г.* Тенденції і пріоритети виховання дітей у сучасній сім'ї: Монографія. — К., 2006. — 190 с.
 12. *Теория и методика социальной педагогики: Сб. науч. тр.* / Под ред. З. И. Лаврентьевой. — Новосибирск, 2000. — 147 с.
 13. *Школи нового типу в Україні. Метод. посіб.* / За ред. В. Ф. Паламарчук. — К., 1996.
 14. *Джон Равен.* Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация: Пер. с англ. — М.: Когнито-Центр, 2002. — 396 с.
 15. *Стратегія реформування освіти в Україні: Рек. з освітньої політики.* — К.: “К. І. С.”, 2003. — 296 с.
 16. *Фірсов В. В.* Дифференциация обучения на основе обязательных результатов обучения. — М., 1994.
 17. *Шадеева Е. И.* Социология и психология в управлении персоналом: Учеб.-метод. пособие. — М., 2006. — 112 с.
 18. *Ховард Д.* Школа завтрашнего дня. — М., 1993.
 19. *Хуторской А.* Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. — 2003. — № 2. — С. 58–64.
 20. *Шишов С.* Понятие компетенции в контексте качества образования // Стандарт и мониторинг в образовании. — 1999. — № 2. — С. 14–22.
 21. *Шишов С. Е., Агапов И. Г.* Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? // Стандарт и мониторинг в образовании. — 2002. — № 2.
 22. *Энциклопедический словарь* / Гл. ред. Б. А. Введенский. — Т. 2. — М., 1954.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Дайте рецензію на статтю

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

А. І. Петрова

Вибір професії — основа самоствердження людини в суспільстві, одне з головних рішень в житті. Існують різні варіанти визначення поняття “вибір професії”, однак усі вони містять думку, що професійне самовизначення — це вибір, який здійснюється в результаті аналізу внутрішніх ресурсів суб’єкта вибору професії і співвіднесення їх з вимогами професії.

Мета статті: аналіз критеріїв професійного становлення майбутніх менеджерів.

Завдання статті: 1) проаналізувати обставини, які впливають на професійний вибір студентів; 2) узагальнити чинники успішного професійного становлення майбутніх менеджерів; 3) систематизувати результати власних опитувань студентів вищих економічних навчальних закладів.

Індивідуальна ситуація вибору професії при всьому розмаїтті у кожної людини має певну спільну структуру. Можна відзначити низку найбільш важливих обставин, які впливають на професійний вибір молоді.[2]

По-перше, це позиція старших членів родини, думка яких для молоді у сфері професійного вибору є визначальною.

По-друге, це вплив однолітків (товаришів, друзів) і “значущих інших” із кола позасімейного спілкування (наприклад, вчителів, класного керівника та ін.).

По-третє, це здібності та вміння молодої людини, як суб’єкта діяльності. Це основа для формування її професійної придатності.

По-четверте, це рівень побажань молодої людини. Недооцінювання чи переоцінювання своїх можливостей, а також завищення чи заниження бажань є важливими регуляторами вибору професії.

Крім того, це не інформованість. Тут велику роль грає достовірність і доброякісність інформації, яка впливає на професійне майбутнє.

І, насамкінець, це схильність молодої людини до тих чи інших видів діяльності.

Побудова успішної професійної кар'єри починається з початком навчальної діяльності у вузі. Останнім часом спостерігаються зміни щодо ставлення студентів до навчання у вузі: вони роблять свідомий вибір необхідних предметів, вивчають їх більш поглиблено. Частина студентів молодших курсів, які мають лише епізодичне уявлення про професійну діяльність економіста, прагнуть до отримання додаткових знань і вмінь. Навчаючись у вищому навчальному закладі, студенти планують, яке місце вони зможуть зайняти в майбутньому відповідно до своїх знань, отриманих в процесі навчання. В зв'язку з цим навчальний процес у вищому навчальному закладі повинен бути спрямований на підтримку і стимулювання інтересу до професійної діяльності.

Для того щоб випускники економічного вузу були конкурентоспроможними, необхідно, щоб в процесі навчання вони зрозуміли, що висока кваліфікація передбачає не лише розвинений професіоналізм, але й загальну культуру, широку ерудицію, високу громадянськість сформованої особистості.

Весь педагогічний процес у вузі базується на культурологічній взаємодії. Ми розглядаємо культуру як середовище життєдіяльності людини, знайти місце в якому має допомогти освіта. Адже може статись так, що людина стане повною мірою відповідальною за “загальнолюдські цінності”, обере “власну світоглядну позицію”, набуде “загальнокультурної компетентності”, але в своєму емоційному, особистісному потенціалі залишиться чужою по відношенню до всіх цих “нагромаджень образів”. [4, с.26] Освіта не може залишитися осторонь від цієї проблеми, її рішення полягає в тому, щоб знаходити індивідуальний підхід до людини, допомогти їй знайти культурний додаток своїх внутрішніх потреб.

Одним із критеріїв професійного становлення ми вважаємо ставлення студента до навчання. Численні дослідження показують, що деяка частина студентів пов'язує навчання у вузі просто з отриманням диплома чи розглядає його як тимчасову альтернативу безробіттю.

Ставлення значної кількості студентів до навчання характеризується переважно прагненням до результату, часто безвідносно до тих дій, за допомогою яких він досягається. Таке прагнення призводить до формальної участі в освітньому процесі. Студенти, беручи участь в процесі отримання знань, не задумуються над їх застосуванням в майбутній професійній діяльності. Як правило, така інформація швидко забувається, так і не ставши переконанням.

Для третьої категорії студентів характерне прагнення до діяльності безвідносно до результату. Однак психологи і педагоги стверджують що “найбільш ефективна діяльність та, в якій мета і результат не суперечать один одному”. [1, с.34]

Студентам I-III курсів було запропоновано відповісти на питання анкети:

1. Досягнутий рівень знань з іноземної мови є:
а) достатнім; б) частково достатнім; в) задовільним; г) не задовільним.
2. Якби була можливість не відвідувати заняття з іноземної мови, я б...
3. В майбутній професійній кар'єрі все залежить від:
а) випадку; б) якості знань; в) рис характеру; г) диплому.
4. В навчанні не мають значення прикладені зусилля, а...
5. Я міг (могла) б покращити знання з іноземної мови, якби...
6. На заняттях з іноземної мови мені найбільше подобається, коли...

Відповідаючи на перше питання анкети, майже 70 % опитуваних вказали, що їх рівень знань з іноземної мови є частково достатнім. Водночас, у 68 % випадків було відмічено, що майбутня професійна кар'єра залежить від якості знань. Ми вбачаємо в цьому сталу тенденцію до поглиблення фахових знань, як необхідної умови професійного самовдосконалення.

Відповіді на питання № 4, № 5 засвідчують недостатню зорієнтованість студентів у виборі оптимальних способів навчальної діяльності. В анкетах це звучало так: “я б міг покращити знання з англійської мови, якби була можливість;... якби раціональніше вмів розподіляти час;... якби була більш наполегливою і т. п.” Майже 7 % студентів I та II курсів не змогли відповісти на питання № 4. Таким чином, студенти потребують не лише інформації щодо основного матеріалу згідно з вимогами програми, а й цілеспрямованої допомоги з боку викладача з метою вироблення навичок раціонального навчання.

Як засвідчують відповіді студентів на питання № 6, найбільше їм подобаються завдання комунікативного змісту, що задовольняють одну із провідних вікових потреб – потребу в інтенсивному спілкуванні.

Освітній процес у вузі повинен бути націлений на отримання результатів під час навчальної діяльності. Для підвищення рівня активності студентів на занятті та їх подальшого прагнення до професійного розвитку необхідно досягнути розуміння інформації, яка транслюється, і яка побудована на взаємодії учасників педагогічного

процесу. Така модель організації заняття передбачає постійний зворотний зв'язок, активність, творче переосмислення знань.

Істотним фактором професійного становлення майбутніх менеджерів є, на нашу думку, комунікативна компетентність. Міжнародна інтеграція різних сфер життя, яка все інтенсивніше розвивається, вимагає від спеціалістів, які беруть в ній участь, поряд з професійними знаннями вміння будувати професійне спілкування іноземною мовою. Як довів час, володіння іноземними мовами є і загальнокультурною, і професійною вимогою сьогодення.

Комунікативна компетентність — це “адекватне спілкування в різних ситуаціях (включаючи професійні й ділові) з урахуванням відповідних культурних зразків спілкування і взаємодії.[3, с.42] Сучасна педагогічна наука ставить нові цілі перед іноземною мовою, досягнення яких базується на особистісно-діяльнісному підході і веде до комунікативної діяльності.

Педагогічний процес, спрямований на отримання і рефлексивне сприйняття культурологічних знань, підвищує загальноінтелектуальний рівень студентів, залучає до культури, стимулює прагнення до особистісно-професійного зростання.

Ми вважаємо, що без достатнього рівня загальної культури, яка розглядається у взаємодії з комунікативною компетенцією і професійною перспективою, неможливе становлення особистості спеціаліста високого рівня.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що залучення до культури є неабиякою умовою успішного професійного становлення студентів, пробуджує в них потребу в діяльності, відіграє важливу роль в становленні особистості майбутнього спеціаліста.

Отже, для успішного професійного становлення майбутніх менеджерів необхідна активізація творчої, самостійної і науково-дослідницької роботи студентів, поєднання навчання і трудової діяльності, виконання професійних завдань паралельно з навчальним процесом.

Використана література:

1. *Бутенко И.* Что привлекает студентов в учебном процессе? // Вестник высшей школы. — 2000. — № 1. — С. 21–25.
2. *Волков Ю. Г., Добренъков В. И.* и др. Социология молодежи. — Ростов н/Д: Феникс, 2001. — С. 311.
3. *Китайгородская Г. А.* Методика интенсивного обучения иностранным языкам. — М., 1986.
4. *Леонтьев А. А.* Соотношение языка и культуры общения. — М., 1995. — С. 45.

Додаток 2. Виділіть головне у тексті

Перед тим, як почати працювати із текстом, уважно прочитайте пам'ятку.

ПАМ'ЯТКА

“Як виділяти головне в навчальній інформації”

(за професором В. Ф. Паламарчук)

I. Сутність поняття.

Головне — це предмет думки, сутність даної інформації. Закономірністю запам'ятовування та збереження інформації є “ущільнення”, “конденсація”; виділене і спеціально зафіксоване головне міцно і надовго зберігається в пам'яті учнів і може бути при необхідності знову “розгорнуте” — з деталями, аргументами, всім “фондом”. Виділення головного сприяє не тільки міцному і довгостроковому запам'ятовуванню, а й розвитку мислення, оскільки включає в себе більшість мислительних операцій: аналіз і синтез, абстрагування і узагальнення, порівняння і конкретизацію. Отже, навчаючись вмінню виділяти головне, ми навчаємось й іншим прийомам інтелектуальної діяльності. Таким чином, навчання учнів вмінню виділяти головне дозволяє досягати мету навчання найбільш природним і економічним шляхом при вивченні програмного матеріалу.

II. Послідовність дій при виділенні головного.

1. Визначити предмет думки (про що йде мова).
2. Знайти ключові слова і поняття.
3. Виділити головне від другорядного (провести відбір матеріалу).
4. Позначити в тексті (чи зафіксувати в процесі слухання) смислові опорні пункти.
5. За цими пунктами коротко переказати (чи записати) головне.

III. Допомагає виділяти головне:

- вибір епіграфів, складання заголовків до текстів, планів, тез, опорних конспектів, схем, моделей;
- дидактичні ігри;
- конструювання коротких висновків і узагальнень;
- включення в загальну систему знань (умінь).

ТЕКСТ

Талант і майстерність

Талант у сукупності його загальних і спеціальних якостей — це, як було сказано, не більше ніж можливість творчих успіхів, це лише передумова майстерності, але далеко ще не сама майстерність. Для того щоб стать майстром (тобто добитися досконалості в здійсненні конк-

ретної діяльності — професії педагога, лікаря, монтажника, льотчика, письменника, гімнаста, шахіста і т. п.), треба багато трудитися. Талант не звільняє від праці, а припускає велику, творчу, напружену працю. Люди, чия талановитість в очах всього людства була безперечною, завжди — без винятків — титани праці. Тільки завдяки праці вони могли досягти високого рівня майстерності, всесвітньої популярності. В процесі творчої діяльності важливу роль грають моменти особливого підйому сил, психічний стан натхнення. Воно відвіку вважається невіддільною приналежністю таланту.

Якщо талант — це можливість, то майстерність — це можливість, що стала дійсністю. Справедливо говорять: “Майстерність — це коли, що і як приходять одночасно”, тим самим підкреслюючи, що майстерність усуває розрив між усвідомленням істоти творчого завдання і знаходженням способів її рішення.

Найталановитіших людей називають геніями. Про наявність геніальності можна говорити лише у разі досягнення індивідом таких результатів творчості, які є незаперечним внеском у культуру.

Одним із перших проблему геніальності (власне проблему талановитості) дослідив Ф. Гальтон (1822–1911). Об’єктом його дослідження були 997 англійців — відомих суддів, державних діячів, полководців, письменників, музикантів. Як з’ясувалося, вони належали лише до 300 сімей. Застосувавши методи математичної статистики, він стверджував, що пропорція великих людей до загального числа населення обмежена природою і може бути передбачена від покоління до покоління. Він писав, що “на кожні 10 відомих людей, які взагалі мають видатних родичів, припадає 3 або 4 видатних батька, 4 або 5 видатних братів і 5 або 6 видатних синів”. За його розрахунками, перший ступінь обдарованості, що стоїть вище середнього рівня, має спостерігатися в одній людині з чотирьох, а вже сьомий — в одній з 43000. Ідеї Ф. Гальтона критикуються вже понад 100 років. Проте за твердженням Г. Айзенка, який узагальнив сучасні дослідження *біологічного інтелекту*, “коло замкнулось, і ми повертаємось до поглядів, висловлених свого часу сером Френсісом Гальтоном, хоча тепер у нашому розпорядженні значно більша кількість емпіричних свідчень на їх користь”.

Незважаючи на те, що питанням творчості займалося безліч психологів, педагогів, філософів, митців у всі часи і в різних країнах, запитань лишається більше, ніж відповідей. Незаперечно одне — поза залежністю від суспільних умов, історичного процесу, праці і мислення людини не можна пояснити таємниці природи здібностей людини, поняття творчості.

Додаток 3. Прочитайте текст. Дайте йому назву чи кілька можливих назв. Зробіть узагальнення

Перш ніж почати працювати із текстом, уважно прочитайте правила-орієнтири емпіричного та теоретичного узагальнення

ПРАВИЛО-ОРІЄНТИР

емпіричного узагальнення

(за професором В. Ф. Паламарчук)

1. Виділіть головне поняття з даного вам завдання. Перевірте, як ви розумієте його зміст.
2. Відберіть основні, типові факти із матеріалу теми (розділу курсу).
3. Порівняйте їх між собою, визначте загальне, суттєве.
4. Зробіть висновки, тобто сформулюйте тенденцію, провідну ідею.

ПРАВИЛО-ОРІЄНТИР

теоретичного узагальнення

(за професором В. Ф. Паламарчук)

1. Виділіть головне поняття із завдання. Перевірте, як ви розумієте його зміст.
2. Виділіть основні характеристики, відносини у вивченому матеріалі.
3. Проаналізуйте під кутом зору сформульованих вихідних характеристик конкретний матеріал, прослідкуйте еволюцію його розвитку.
4. Зробіть висновки, тобто сформулюйте тенденцію, закономірність провідну ідею, закон.

До теоретичної та практичної педагогічної спадщини світового значення належить насамперед творчий доробок і педагогічний досвід В. О. Сухомлинського. Змінюються педагогічні вчення, наукові парадигми, ідеології, практичні підходи та методи навчання, а погляди В. Сухомлинського, попри обмеження та умовності, які накладав на форму його висловів час, залишаються актуальними як настанови талановитого педагога-гуманіста. І недаремно це вчення називають “педагогікою серця”. “Виховання серця — це цілий світ турбот і тривог, про які ми, дорослі, ніколи не повинні забувати. Я бачу своє найголовніше виховне завдання в тому, щоб у дитячій душі стверджувалися співчуття, жалість, доброта до всього прекрасного, що є в житті, і насамперед до людини”.

З цього і починається, на думку В. Сухомлинського, сама людина. Але, концентруючись у серці, її реальне буття у світі реалізується в системі її людських стосунків. Цим і визначається місія школи, яка полягає в тому, щоб “виховати людину в її гармонійній єдності: громадянина і трудівника, люблячого й вірного чоловіка і батька-матір”.

Мудрий педагог розумів, що досягнути цього можливо лише крок за кроком вводячи дитину у світ різноманітних людських відносин і спонукаючи її до дедалі більшої самостійності та відповідальності. Тим паче, що в глибині самого людського єства живе потяг до самоздійснення: “Людина, яка з’явилася на світ, потребує пелюшок і водночас прагне скоріше звільнитися від своїх пелюшок... Вона пізнає великий світ, світ суспільного життя – світ, в якому переживаються ні з чим не зрівнянні почуття любові до Вітчизни і вірності великим, святим ідеалам нашого народу, почуття готовності віддати свої сили в ім’я процвітання і могутності нашої любимої Батьківщини”.

Отже, зрозуміло, чому “задовго до зрілості підліток повинен жити суспільними думками і потягами”. Бо тільки таке реальне життя у суспільстві, причетність уже змалечку до його справ і є підґрунтям дійсно ефективного педагогічного методу, який спирається на глибинні закономірності та прагнення людини як суспільної істоти.

Така постановка фундаментальних педагогічних проблем аж ніскільки не зменшує відповідальності вчителя. Навпаки, перед ним постає надскладна проблема не тільки брати до уваги реальності великого суспільного життя та світ маленької дитини в їх взаємному наближенні та взаємодії, але й розуміти складнощі майбутнього.

Ця вимога зв’язку школи та життя, людської взаємодії та взаємної відповідальності вчителя та учня є наріжною вимогою педагогічної системи В. Сухомлинського. Підґрунтя цього зв’язку як зв’язку кожної людини з реальним життям видатний педагог вбачав у праці. Він особливо наголошував на тому, що кожна молода особистість повинна віднаходити себе у праці ще у підлітковому віці. Якщо ж цього не відбувається, то на неї чекає доля пустоцвіту. Проте “зв’язок навчання з життям полягає не в механічному додаванні фізичної праці до розумової, а в єдності творення руками і розумом”. І саме творче натхнення – це потреба людини, в якій вона віднаходить щастя.

Додаток 4. Критерії оцінювання студентських самостійних робіт

Критерії якості реферату визначаються за тим, які знання та уміння при його виконанні виявив студент.

Зміст реферату і технологія його виконання повинні показати, що студент

знає:

- тему свого дослідження;
- зміст наукових робіт, які були використані як джерело реферування;
- основні поняття, якими він оперує в рефераті;

уміє:

- правильно і творчо конспектувати наукові роботи;
- правильно цитувати;
- здійснювати не менше двох видів аналізу наукового матеріалу;
- складати план описання дослідження у формі реферату;
- грамотно викладати матеріал у письмовій формі.

Критерії якості курсової роботи визначаються за вкладеними у неї знаннями виконавця:

- теми дослідження;
- змісту наукових робіт, залучених до її виконання;
- понятійно-термінологічного апарату дослідження і точного його використання;
- декількох теорій, ідей, концепцій, що стосуються теми свого дослідження.

Якість курсової роботи визначається також за *умінням*:

- проектувати дослідження;
- грамотно розробляти науковий апарат;
- складати більш складний план описання дослідження;
- грамотно цитувати і оформляти посилання;
- грамотно оформляти список літератури;
- логічно і відповідно до плану викладати матеріал.

Критерії якості дипломної роботи складніші.

Студент повинен

знати:

- тему дослідження;
- питання суміжних наук, що стосуються даної теми;
- зміст джерел, внесених у бібліографічний список;
- методологічні і теоретичні основи дослідження;

- стан практики щодо розглядуваної проблеми;
- технологію проектування дослідження і її обґрунтування;
- технологію експериментування.

Дипломник повинен

уміти:

- самостійно підбирати джерела дослідження;
- самостійно проектувати дослідження на основі повного набору компонентів наукового апарату;
- обґрунтовувати актуальність теми дослідження;
- самостійно розробляти програму експерименту як складову частину дослідження;
- роботи узагальнення і висновки;
- складати розгорнутий план описання дослідження у формі дипломної роботи і слідувати йому при її виконанні;
- коректно користуватися понятійно-термінологічним апаратом;
- логічно і доказово мислити;
- доводити свою гіпотезу;
- оцінювати теоретичну і практичну значущість своєї роботи.

Науковий керівник має право внести свої корективи в критерії якості дослідницьких робіт виконавця. Підставою для виведення критеріїв служать ступінь самостійності виконання студентом всіх операцій і процедур, що забезпечують написання реферату, курсової і дипломної робіт на якісному рівні.

Права студента:

- вільно вибирати тему дослідження із запропонованого кафед-рою або викладачем списку;
- пропонувати свою тему дослідження;
- одержати наукового керівника і відповідно права на консульта-тивну допомогу: для курсової роботи — 1 годину, для дипло-мної — 10 годин на людину;
- змінити наукового керівника за умови відповідного пояснення причин;
- одержати вмотивовану оцінку своєї роботи;
- продовжувати розробку своєї теми, почавши з реферату і закін-чивши дипломною роботою;
- до початку роботи над темою дізнатися критерії оцінювання ре-ферату, курсової або дипломної роботи;

- змінити тему свого дослідження в межах часу, достатнього для виконання в цілому всієї роботи і за згодою наукового керівника;
- брати участь в дослідженнях наукового керівника як асистент або співвиконавець.

Обов'язки студента:

- у встановлений кафедрою, викладачем і навчальним планом час визначитися з темою дослідницької роботи;
- своєчасно виконувати і здавати роботу для оцінювання;
- дотримуватися усіх вимог, що висуваються до рефератів, курсової і дипломної робіт;
- дотримуватися вимог до оформлення роботи.

Додаток 5. ПАМ'ЯТКА

Як “захистити” реферат

(правила щодо виступу з доповіддю на семінарі чи конференції)

1. Ретельно продумайте структуру і зміст вашого виступу.
2. Підготуйте план і тези науково-дослідницької роботи.
2. Викладіть на папері свою доповідь від першого до останнього слова, але звертайтеся до записів під час виступу якомога рідше.
3. Проголошувати доповідь слід у помірному темпі.
4. Будьте уважні, викладаючи окремі факти, це може відхилити від головної теми і зашкодити основній думці вашого виступу.
5. Пам'ятайте про важливість живої міміки, жестів, але не захоплюйтесь ними.
6. Слідкуйте, аби ваша промова не звучала монотонно, моделюйте голос. Не заповнюйте паузи словами-паразитами.
7. Подбайте про зовнішній вигляд, який відповідав би урочистій події — захисту наукової роботи.
8. Підготуйте наочні матеріали (графіки, таблиці, малюнки) і сплануйте раціональний їх перегляд.
9. Завчасно перевірте, чи відповідає ваша доповідь за обсягом введеному для захисту роботи часу (7-10 хв.)
10. Пам'ятайте, що розповідь про хід і результати вашого дослідження має бути зрозумілою слухачам, які не обізнані з проблемою в тій мірі, як ви.
11. Ваші товариші повинні усвідомити, про що йде мова, і оцінити вагомість отриманих результатів.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Позааудиторна самостійна робота студентів.....	23
Теми контрольних робіт.....	24
Завдання для самостійної роботи.....	33
Контроль самостійної роботи студентів.....	35
Список літератури.....	36
Додатки.....	40

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *А. А. Кучерук*

Зам. № ВКЦ-4076

Підп. до друку 17.04.09. Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Ум. друк. арк. 2,91. Обл.-вид. арк. 2,08.
Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*